

onderzoek, gezien zijn stelling dat empirisch onderzoek een bijdrage kan leveren aan 'de gewenste consensus'. In geschiedwetenschap staat niet centraal de consensus over feiten, maar debat dat, in de fraaie formulering van Geyl, zonder einde is, net zoals de geschiedenis zelf. In dat debat gelden eisen van belangwekkendheid en overtuigingskracht, betrokkenheid en afstandelijkheid, waarachtigheid en waarheid. Aan die eisen kan uiteraard alleen worden voldaan door zo goed en zo volledig mogelijk recht te doen aan 'de bronnen', — maar dat gaat ver uit boven weergeven van of herleiden tot 'harde feiten'.

Bovenstaande kritiekpunten laten onverlet, dat Schmidts methodisch-technische bijdragen zeker van nut kunnen zijn in historisch onderzoek. Met een inhoudelijk overtuigende toepassing zou Schmidt de kwantitatieve en structuralistische geschiedschrijving een dienst hebben bewezen. De geleverde bijdragen maken zijn theoretische standpunt niet overtuigend. Met name zijn exclusivistische claim dat geschiedverhalen alleen effectief kunnen worden weerlegd door empirische toetsing (en niet door andere 'verhalen') is een misplaatste poging tot 'fundering'. Historici hebben in het algemeen weinig behoefte aan filosofische, theologische, methodologische of wat voor uitheemse 'fundering' ook. Het rumoer van theoretisch getimmer dringt wel door tot in de werkvertrekken van de historische onderzoekers, maar weinigen laten zich daardoor in hun sensaties en prestaties storen. Historisch onderzoek fundeert zichzelf en moet zich in het maatschappelijk en wetenschappelijk debat steeds opnieuw 'waar' maken.

Tenslotte dit. Geheel in de huisstijl van de Amsterdamse politicologie gaat Schmidt de polemische toon bepaald niet uit de weg. Veroordeelde Siep Stuurman indertijd Lijpharts standaardwerk *Verzuiling, pacificatie en kentering in de Nederlandse politiek* (1968) als 'het platste empiricisme', thans wordt Stuurmans proefschrift *Verzuiling, kapitalisme en patriarchaat* (1983) door Schmidt besprekend met de woorden: 'Op een smalle empirische basis gedijt het diepste theoreticisme immers het best' (198). Wellicht vindt Otto Schmidt gelegenheid tot nadere bezinning over de draagwijdte van deze uitspraak in het algemeen en op de toepasselijkheid op zijn eigen proefschrift in het bijzonder.

J. N. F. M. à Campo

D. Bartels, *In de schaduw van de berg Nunusaku. Een cultuur-historische verhandeling over de bevolking van de Midden-Molukken* (Utrecht: Landelijk steunpunt edukatie Molukkers, 1994, 476 blz., f37,50, ISBN 90 73388 46 5).

Dieter Bartels is een antropoloog van Duits-Amerikaanse afkomst, die zich de afgelopen decennia een zekere faam heeft verworven op het gebied van de studie van de Midden-Molukken, een eilandengroep waarvan het eiland Ambon vanouds het centrum is. De onderhavige studie is geschreven met de bedoeling om jongere Molukkers in Nederland, alsmede leerkrachten en andere belangstellenden een duidelijk beeld te geven van de cultuurgeschiedenis van de Midden-Molukken. Het Landelijk steunpunt edukatie Molukkers heeft kosten noch moeite gespaard om een mooie vertaling te maken en tot een overzichtelijke uitgave te komen. Men is hier goed in geslaagd. Het is een echt 'handboek', een ware *Fundgrube* voor iemand die snel wat wil weten over de Molukse cultuur.

Behoudens inleiding en epiloog bestaat het boek uit twaalf hoofdstukken, die weer verdeeld zijn over drie thema's: oorsprong, geschiedenis en identiteit. Bartels baseert zich doorgaans op de wat oudere literatuur alsmede op zijn eigen ervaringen tijdens zijn antropologisch veldwerk.

Dat laatste levert bij tijd en wijle interessante informatie op. De titel van het boek refereert aan Nunusaku, een niet bestaande berg, een mythische plaats, die in de overlevering van de bevolking van West-Seram de functie van een soort van 'cult-centrum' vervult. Bartels zegt in de inleiding dat hij ondanks de verscheidenheid in de Molukse cultuur toch wil zoeken naar het 'wezenlijke' dan wel 'de kern van de etnische identiteit'. Hij meent deze gevonden te hebben in de 'Nunusaku-religie' en het onderhouden van haar 'cultus-kern', de *pela*. In de nuttige verklarende woordenlijst lezen wij dat *pela* een 'Midden-Moluks systeem van bondgenootschappen tussen dorpen' is, 'gebaseerd op vriendschapsbanden, genealogische banden of een eed van bloedbroederschap'.

In het deel over oorsprong wordt stilgestaan bij de overlevering, gewoonten en maatschappelijke organisatie van de bergbewoners van West- en Midden-Seram, die nogal wat van elkaar blijken te verschillen. De lezer wordt in het ongewisse gehouden over de kwestie hoe deze zaken er op Oost-Seram en op Buru voor zouden hebben gestaan. Het is duidelijk dat dit een gevolg is van het feit, dat daarover geen eerdere studies bestaan. Van een ander deel van de Midden-Molukken, de eilanden van Ambon en de Lease, wordt slechts opgemerkt dat daar een amalgaam van culturele invloeden wordt aangetroffen. In het deel over geschiedenis lezen wij plotseling (107-108), onder het hoofdstuk dat de prehistorie, de tijd voor circa 1500, behandelt, dat de bewoners van Ambon en Lease 'uiteindelijk' de Nunusaku, de mythische berg van West-Seram, 'tot het onbetwiste nationale heiligdom voor alle Ambonezen verklaarden'. Dit lijkt mij een onbewezen stelling. Het is niettemin de basis vooreen 'Seramisering' van de Molukse identiteit in het verdere betoog van Bartels. Op pagina 318 wordt de lezers voor het laatste hoofdstuk een uiteenzetting beloofd van de 'leerstellingen en grondslagen' van de Nunusaku-religie. Daar aangekomen blijkt deze religie 'een onzichtbare religie' te zijn, die 'niet bewust' beleefd wordt. Een religie bovendien die geen structuur of organisatie heeft. Voor wie het spoor nu nog niet bijster is, wordt de handreiking gedaan dat de *pela*, dus het sluiten en onderhouden van dorpsallianties, het voertuig van de Nunusaku-religie is. Dus wee degene die zich Molukker of Ambonees waant en *de pela* loochent, want hij of zij loochent 'het bestaan van een afzonderlijke, unieke Ambonese cultuur en identiteit' (422-424).

Het komt mij voor dat de auteur met zijn nadruk op Nunusaku en *pela* dit boek mede gebruikt om zijn eigen mythe te scheppen. Het lijkt mij dat de mensen die zich Molukker of Ambonees noemen, waar ook ter wereld, weinig gebaat zijn bij een dergelijk eng begrensd en dogmatisch gepresenteerd begrip van hun identiteit. Het laat weinig ruimte voor aanpassingen in een snel veranderende wereld.

G. J. Knaap

N. Arts, ed., *Het kasteel van Eindhoven. Archeologie, ecologie en geschiedenis van een heerlijke woning 1420-1676* (Eindhoven: Museum Kempenland, 1992, 267 blz., f 59,50, ISBN 90 72478 18 5); N. Arts, ed., *Sporen onder de Kempische stad. Archeologie, ecologie en vroegste geschiedenis van Eindhoven 1225-1500* (Eindhoven: Museum Kempenland, 1994, 339 blz., ISBN 90 72478 19 3).

In de jaren 1989-1990 vond er in de binnenstad van Eindhoven een uitgebreid archeologisch onderzoek plaats in verband met de bouw van het muziekcentrum Frits Philips en het winkelcentrum, de Heuvel Galerie. Opdrachtgever was de gemeente Eindhoven, de leiding en coördinatie lagen in handen van de vakarcheoloog Nico Arts, een groot deel van het uitvoerende